

JORNADES DE 2^a
edició

DRAMATÚRGIA

EL CANAL CENTRE D'ARTS ESCÈNIQUES
SALT – GIRONA

Relatoria
de les jornades 2023

Organitza:

Idea i continguts:

Jordi Casanovas

Relatoria:

Núria Surrell

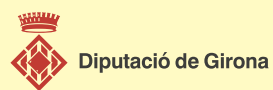
Fotografia:

Mònica Sala

Maquetació i disseny gràfic:

aeiou.cat

Col·laboren:

INTRODUCCIÓ

RELATORIA D'UNES JORNADES DE REFLEXIÓ. IMAGINEM LA DRAMATÚRGIA DEL FUTUR

Durant el mes de novembre de 2023 s'ha celebrat a El Canal la segona edició de les Jornades de Dramatúrgia, una iniciativa impulsada pel Centre de Creació d'Arts Escèniques El Canal de Salt juntament amb l'Associació Catalana de Dramatúrgia. La voluntat de les jornades és crear un espai de trobada entre el col·lectiu de professionals de la dramatúrgia amb l'objectiu de compartir preguntes, idees, visions, dubtes o solucions per analitzar la dramatúrgia recent, repensar la dramatúrgia del present i imaginar la dramatúrgia del futur.

Enguany, les jornades s'han repartit en dues dates, els dimarts 14 i 28 de novembre. Les dues trobades han portat a dramaturgs de Girona i de diversos indrets del país a reunir-se en un ambient de confiança i de complicitat per tal de donar espai a qüestions de la seva professió i intercanviar els punts de vista entre els diferents dramaturgs. En aquesta edició, les jornades han estat conduïdes i dinamitzades pel dramaturg gironí Jordi Casanovas i han abordat dues temàtiques que preocupen als professionals de la professió: el teatre polític del futur i les condicions de l'ofici del dramaturg.

EL TEATRE POLÍTIC FUTUR

En la primera jornada s'ha parlat sobre el teatre polític del futur. Podem fer que la dramaturgia futura sigui més rellevant socialment? Podem aconseguir que la ficció teatral transformi la societat? Com s'escriu el teatre polític actual? Aquestes són algunes de les qüestions que han servit com a punt de partida de la primera jornada.

En aquesta sessió s'ha volgut plantejar i debatre sobre com serà el teatre polític que ens espera. Per fer-ho, s'ha partit de tres conceptes clau: el públic (la recepció de les obres), la creació (de peces amb contingut polític) i la censura (i, evidentment, l'autocensura).

Crear empatia, incomodar o fer comèdia?

El debat ha començat partint de l'experiència personal dels participants amb el teatre polític. S'han compartit escenes, moments, obres o línies dels textos de les peces dels dramaturgs amb les quals van aconseguir allò que buscaven en l'espectador per tal de qüestionar-se què funciona i què no en el teatre polític. S'ha parlat de temes polítics que van des de la denúncia de guerres, a l'oposició cap al poder imposat, les violències contra col·lectius oprimits o altres actes més desapercibuts del dia a dia. Partint de les pròpies experiències dels participants, de seguida ha sortit una estratègia que molts comparteixen: l'empatia. A diferència del cinema, en teatre, la por és difícil de traslladar al públic. Tot i això, situar en escena la realitat de l'espectador o portar aquella realitat que es vol explicar — i denunciar — al context de l'espectador ajuda molt a què el públic connecti amb el que s'està volent relatar.

Malgrat això, i en funció de la reacció que l'autor busqui en l'espectador, fer-lo empatitzar no sempre és el recurs adient en una obra política. Hi ha dramaturgs que es decanten per incomodar. I ho fan, per exemple, exposant discursos dels polítics amb qui l'audiència té afinitat. Incomodar pot ser una eina que sigui rebuda amb rebuig, però també amb agraïment, ja que afavoreix el pensament crític i el distanciament de les idees d'un mateix. "Que incomodi és un bon símptoma", ha afirmat un dels dramaturgs participants. Altres creadors, en canvi, en lloc d'optar per l'empatia o per incomodar, trien una tercera via: la comèdia. "A través del riure arribes més", ha afirmat un d'ells. La barreja de l'humor amb una emoció forta pot fer més fàcil la tasca de conscienciar al públic mitjançant el teatre.

El rol del dramaturg: explicar o allisonar?

Ara bé, quin rol prenen els dramaturgs en el teatre polític? Alguns han confessat que a vegades senten que potser tenen l'obligació de fer pedagogia, d'escriure una obra que obri els ulls a l'espectador. "Però els dramaturgs estem legitimats per fer pedagogia des del teatre?", s'han preguntat tots ells. "Jo ho intento", ha afirmat un dels participants, que després ha matissat que, més que fer pedagogia, el que busca amb les seves obres és conscienciar d'aquelles situacions que, a parer seu, són injustes i cal denunciar. I ho fa a través del seu mitjà: el teatre i l'escenari. Altres dramaturgs, en canvi, opinen el contrari. El teatre no és un lloc on fer pedagogia, sinó que és un art on es genera un lloc alternatiu, un espai on poden convergir diverses veus i perspectives que poden fer que l'espectador repensi les seves postures i opinions polítiques. La majoria han estat d'acord a dir que amb les seves obres no han de fer pedagogia. No cal donar les respostes al públic, però sí que és important plantejar-li preguntes. "Qui som nosaltres per dir què està bé i què no?", s'ha preguntat un d'ells. Tot i això, tenen clar que les obres s'han de construir per tal que el públic les entengui.

En aquest punt del debat ha sorgit un concepte que ha donat peu a discussió: allisonar. I és que la línia entre fer pedagogia, mostrar el teu punt de vista, i donar una lliçó pot arribar a ser molt fina. Allisonar pot provocar rebuig en l'espectador, han opinat els dramaturgs participants. I aquest és un dels perills del teatre polític. L'altre perill és caure en continuar reproduint el discurs on, tant creador com públic, s'hi senten còmodes i, per tant, l'obra no els confronta amb res. En aquest punt, hi ha hagut certa divergència entre els participants, ja que el teatre també s'entén com un espai comunitari, un oasi en un món ja molt violent. Un lloc on sentir-se segur

en comunitat i on no veure reproduïdes les violències sistemàtiques dalt de l'escenari. Tot i això, alguns dels participants han defensat la necessitat de mostrar tots els punts de vista a escena per tal que l'espectador se senti confrontat i es vegi obligat a repensar la pròpia ideologia.

En aquest sentit, per una banda, hi ha el teatre que vol obrir els ulls a l'espectador i, per l'altra, hi ha les obres que volen abraçar i aconseguir un sentiment d'empatia amb el públic.

Al final, potser interessa més preguntar-se quina pedagogia fem. Com que tenim a l'abast tota la informació que ens puguem imaginar, potser no és tan rellevant què es diu sinó el com, la forma. I en el teatre la forma té una gran importància, ja que és una art amb un component ritualista i comunitari intrínsec. Per què fem teatre i no una xerrada? Perquè el que diem en una obra no és tan important com captar el públic i aconseguir-hi una reacció, ha afirmat un d'ells.

Sobre què podem escriure?

Hi ha molts temes polítics que podrien tractar-se mitjançant el teatre. Ara bé, quins temes pot tractar cada dramaturg? Com poden parlar d'una guerra que no han viscut? Escriure d'un abús que no han patit? Poden fer-ho? És pertinent o no és el seu lloc? Hi ha qui ha opinat que la feina del dramaturg és saber entendre el seu lloc —els seus privilegis, el seu entorn— davant de la problemàtica que volen tractar i tenir molt clar com es posicionarà davant del material dels testimonis que puguin tenir. Però investigar sobre un tema no és el mateix que viure'l de primera mà. El dramaturg s'ha de limitar a escriure sobre les seves pròpies experiències? Aquest punt ha provocat discussió i discrepàncies entre els participants.

Cap a una dramaturgia del futur

Al llarg del debat també s'ha fet palès que falta diversitat en les dramaturgies del món teatral de casa nostra. Ser dramaturg és complicat i viure d'aquesta feina és un privilegi que només uns pocs poden tenir. Aquest funcionament no afavoreix gens la diversitat de discursos. I per això quan s'ha preguntat si existeix un teatre d'extrema-dreta s'ha afirmat que moltes obres de teatre comercial tenen un aire conservador i sovint reproduïxen violències i opresions sistèmiques malgrat no pronunciar explícitament un discurs feixista.

El debat al voltant d'aquesta qüestió ha finalitzat amb una darrera pregunta: podem imaginar una eina futura que ens permeti fer entrar el públic i implicar-lo més en les nostres obres? Una tendència que ja s'està estenent i que ha remarcat un dels participants és el teatre immersiu, un teatre que permet que el públic visqui i formi part de la història, ja que s'hi veu implicat directament. Una altra idea que ha sorgit és fer una dramaturgia compartida, la qual permetria enriquir d'allò més les històries als teatres i s'afavoriria la diversitat de veus i discursos.

Censura i autocensura

L'últim tema tractat en aquesta jornada ha estat la censura i l'autocensura. Un cop més, els dramaturgs han compartit moments personals en què han vist les seves obres apartades o canviades per un tema de censura per part de programadors, teatres i festivals. Tot i això, l'autocensura és la més perillosa, ha opinat un d'ells. Autocensura pot voler dir no explicar certes coses per por a què el públic no vingui a veure't, perquè se't jutgi.

Pot arribar a ser positiva la censura pels objectius del teatre polític? N'hi ha que opinen que sí, quan es tracta, per exemple, de censurar aquelles obres que reproduïxen un discurs que revictimitza a algú que ha patit un abús o que és intolerant amb la llibertat d'expressió. Malgrat tot, els dramaturgs participants han estat d'acord que tots alguna vegada han estat còmplices de la censura en les seves obres pel simple fet de sostenir la seva pràctica artística com a dramaturgs. Vivint en un ecosistema teatral tan petit com el de casa nostra, sovint s'han trobat en situacions en què han de vigilar el que diuen si volen continuar-hi treballant. I moltes vegades es troben que han de conciliar amb una tensió constant entre el que esperen

les entitats de poder, el que vol veure la gent i el que realment ells, com a creadors, volen fer. I per això, a vegades recorren a altres temes que no estiguin tan directament relacionats amb la política.

Conclusions

En aquesta primera jornada, els dramaturgs participants han tingut l'oportunitat de reflexionar i repensar sobre el teatre polític, tant del present com del futur. S'han plantejat les estratègies que fan servir les obres de teatre polític —l'empatia, la incomoditat i la comèdia—, totes elles defensades i debatudes pels participants com a maneres diferents de fer arribar al públic un missatge polític. Per altra banda, els dramaturgs s'han qüestionat el seu rol davant de certes temàtiques polítiques i quin paper havien de prendre al respecte, sense arribar a posar-se d'acord. Poden explicar i denunciar una situació injusta que no han viscut? O necessiten algun tipus de legitimació més sòlida? És vàlid explicar tots els punts de vista, encara que un d'ells vulneri drets humans?

Amb tot, s'ha vist que el teatre polític és molt complex, que l'autocensura és potser més present del que voldrien en el seu dia a dia, que s'ha de vigilar molt des d'on s'escriu i que no s'ha de caure en un alligament del públic. El teatre polític ha de convidar a l'esperit crític i, més que oferir respostes, ha de provocar preguntes en l'espectador.

LES CONDICIONS DE L'OFICI

En el segon dia de les Jornades de Dramatúrgia el tema central ha estat les condicions de l'ofici. Quina és la relació que tenen els professionals de la dramatúrgia amb el procés de creació? Com hi intervenen la situació social, econòmica, política o personal? Com incideixen aquests factors en les creacions resultants? Com incideix en els resultats la qualitat laboral i el procés de creació? Com hem de treballar pel bé de la nostra salut? Aquestes són algunes de les preguntes que s'han intentat respondre en aquesta sessió.

L'amor-odi cap a Barcelona

El segon dia de les Jornades de Dramatúrgia ha permès als dramaturgs participants indagar sobre qüestions que afecten directament el dia a dia de la seva professió: les condicions de l'ofici de dramaturg i dramaturga. Jordi Casanovas, conductor un cop més del debat, ha introduït el tema fent una breu contextualització del panorama escènic al món teatral català. I ha començat per un fet evident: Barcelona és al centre de tot. El problema de Barcelona és que els dramaturgs, per una banda, no poden viure sense ella ni sense tota la creació i el teatre que produeix, però, per altra banda, tampoc poden viure amb ella, pels alts preus de lloguer i la precarització de la seva professió.

Així doncs, al nostre país, la dramatúrgia professional es desenvolupa en un context hostil. Per tres motius principals. Primer, per l'envelliment del circuit teatral català. Aquí algun dels participants ha apuntat al fet que moltes de les figures de poder són al poder des de fa trenta anys, creant així un tap generacional que fa que no pugui entrar res nou. És un panorama on la renovació costa molt i on la tensió entre el més tradicional i conservador, i el més revolucionari i innovador és palpable diàriament. En segon lloc, el context hostil també és conseqüència del nepotisme present als teatres i festivals públics, que, malgrat ser públics, acostumen a tenir un difícil accés i en haver-n'hi pocs, no poden absorbir tota la creació que es genera.

Finalment, el tercer motiu que fa del nostre país un context hostil per als dramaturgs és el baix consum cultural per càpita de Catalunya. La comparativa amb Madrid ha sigut inevitable per a molts dels participants en el debat, i és que molts d'ells han anat molts cops a Madrid per anar a veure teatre, però no s'imaginaven un madrileny venint a Barcelona pel mateix motiu. A la capital els teatres són més plens, n'hi ha el triple, tant de públics com de privats, i reben el turisme cultural de gran part de l'estat. A Madrid el teatre és una activitat molt més integrada en l'oci del dia a dia dels ciutadans que a Barcelona.

La professionalització de l'ofici

Per parlar de les condicions de l'ofici s'ha de parlar de la seva professionalització. Què cal que facin els dramaturgs per ajudar a la professionalització del seu ofici? En aquesta jornada s'han donat tres punts claus: flexibilitat, rigor i atenció al que interessa a la societat.

Malgrat tota la investigació i la feina que inverteix un dramaturg a crear la seva obra, a l'hora de cedir-la a una companyia per la seva representació l'autor ha de ser flexible. La rigidesa no ajuda ni als intèrprets ni al mateix dramaturg. Però, fins a on pot arribar aquesta flexibilitat? Els actors i directors poden canviar el text un cop el dramaturg els el cedeix? Això ajudarà a l'espectacle o l'empitjorarà? Alguns dels dramaturgs participants han estat de l'opinió que la situació ideal és un acompanyament del text per part del dramaturg. És a dir, que aquest no se'n desentengui, que formi part del procés de preparar i assajar l'obra. D'altres, han remarcat la importància de no dividir els drets del text entre dramaturg i actors i directors. Si es divideixen els drets hi ha el perill que l'autor se'n quedi sense.

Durant tota la jornada s'ha fet palès un fet: que la remuneració del dramaturg actualment es queda molt curta, i sobretot si es compara amb el que cobra un actor o un director. És una feina amb poc reconeixement i que sovint implica un risc: si l'obra funciona, pot sortir molt bé, però si no té públic, el dramaturg pot perdre-hi molt. Per això és important el segon punt: el rigor. Per al dramaturg és clau saber el temps que cal per escriure una obra i ser rigorós amb els compromisos que fa per entregar-la. Així mateix, és important fer un càlcul precís del temps i dels diners que ha d'acceptar i que pot acceptar. Això sí, no és senzill: des de quan es pot considerar que comences a escriure una obra? Els límits són confusos. Molts d'ells han admès que els costa posar preu a la seva feina, que pressuposten malament i que tendeixen a tirar els preus cap avall. La dificultat de posar-se preu a un mateix és un fet que molts han confessat, però alhora posar-se un preu baix perjudica el mateix dramaturg i a tots els companys de professió. En aquest sentit, s'ha apuntat una idea interessant: la feina del dramaturg és molt solitària i no acostuma a haver-hi associacions, sindicats o col·lectius de la professió.

El tercer punt clau per a la professionalització de l'ofici és l'atenció a allò que li interessa a la societat. A casa nostra els autors veuen amb cert recel la cultura mainstream. A països com Anglaterra és un concepte positiu, obre moltes portes als dramaturgs i aquests no tenen la sensació de "perdre prestigi" per estar treballant amb un espectacle comercial. Aquí, en canvi, els autors aspiren a transcendir la història. El teatre mainstream es veu amb molts mals ulls, quan una obra la va a veure molta gent sovint s'entén com a sinònim d'obra de poca qualitat. Un dels participants ho ha resumit dient que "preferim tenir el nom a una plaça abans que viure bé".

El sistema teatral català: el dramaturg a l'ombra

Com que les condicions d'aquest ofici són més aviat precàries i poc estables, molts d'ells recorren a ajudes i subvencions. Aquest ha sigut un gran tema del debat. Per una banda, perquè presentar projectes a ajudes públiques requereix preparar molta documentació, complir molts requisits i acostuma a ser un tràmit molt impersonal i a vegades de difícil accés. "Qui em diu a mi que la comissió s'ha llegit el meu projecte?", s'ha preguntat un d'ells. Molts dels participants han vist que allà on poden aconseguir diners públics, el sistema no està gens clar. Avui en dia tenim moltes línies de subvenció obertes, cosa que està molt bé, però no tenen una connexió clara entre elles i no ajuden a crear un ecosistema fort. Alguns dels participants han qualificat aquestes línies de suport públiques com a meres solucions momentànies. Aquesta situació no ajuda en la qualitat de la feina ni en la professionalització de la dramaturgia. Molts han estat d'acord que aquestes ajudes estan pensades per permetre als creadors sobreviure, quan en realitat haurien de permetre a les obres creades tenir una vida més llarga, amb un suport a la producció i distribució.

Aquest sistema influeix directament en com veiem i vivim el teatre a casa nostra. Perquè a Catalunya no estem orgullosos del nostre teatre?, s'ha preguntat un dels participants. No estem organitzats, no tenim llocs dedicats als dramaturgs on puguin formar-se, créixer i explotar les seves capacitats, les institucions sovint estan dirigides per directors teatrals, que prenen una gran importància en detriment dels autors, i els dramaturgs tampoc surten a premsa. No és cert que el públic no s'estimi la dramaturgia catalana, però sí que tal com està muntat el sistema teatral de casa nostra, l'interès no gira vers el dramaturg, sinó cap als actors i directors. La figura del dramaturg és molt desconeguda per la gent de fora del sector, han opinat tots ells.

Conclusions

Aquesta darrera sessió de les Jornades de Dramatúrgia ha permès explorar tots aquests terrenys que envolten la professió del dramaturg, més enllà de la creació, però que inevitablement la condicionen. La precarietat, vendre's a un mateix i el seu text, exigir una quantitat de diners digna, prendre's el temps per presentar-se a una subvenció, el nepotisme i els favoritismes en el món dels premis teatrals (un tema que ha fet aflorar moltes queixes, malestar, frustració i impotència), el propi ego i elitisme de l'autor, són algunes de les moltes coses que s'han posat sobre la taula.

Aquesta segona trobada ha permès als participants compartir, no només l'experiència pròpia amb la professió, sinó que també han mostrat ganes de tenir espais on compartir els seus textos amb altres dramaturgs, actors i altres agents de la professió. Tots ells es mostren favorables a rebre un acompanyament, a tenir un feedback de la seva feina, a compartir, a crear trobades amb altres agents que treballen al voltant de la creació, com productores i distribuïdores. Perquè, ja s'ha dit abans: la feina del dramaturg és molt solitària i en aquesta trobada s'ha vist com sovint se senten sols fent front a allò que gira al voltant d'una obra perquè pugui arribar als escenaris. El dramaturg necessita, igual que els altres, el suport de la resta d'agents teatrals.

JORNADES DE
DRAMATÛRGIA
EL CANAL CENTRE D'ARTS ESCÈNIQUES
SALT - GIRONA